

فوکویاما در مقاله‌ای به بررسی تأثیر از هم گسیختگی اجتماعی در آمریکا بر جنگ اوکراین پرداخته است

جامعه آمریکایی مشوق یوتین برای تهاجم

استراتژیست‌ها و نظریه‌پردازان آمریکایی در طول چند روز اخیر درباره بحران اوکراین و علت‌های آن تحلیل‌های مختلفی ارائه دادند. تحلیل‌های جامعه‌شناختی و معرفت‌شناختی نسبت به نظام بین‌الملل و همچنین آینده آن، سناریوهای مختلف آینده اوکراین، تحریم‌های وضع شده علیه روسیه و همچنین روش‌های مختلف برای پایان دادن به این بحران در صدر اندیشه‌های نظریه‌پردازان آمریکایی قرار گرفته بود. اما پرداختن به ابعاد این بحران از زاویه نگاه جامعه داخلی آمریکا، حلقه مفقوده تحلیل‌ها بوده ...

وال استریت ژورنال فاش کرد، ولیعهدهای عربستان و امارات حاضر به تماس تلفنی با پادین نشدند

کاخ سفید در به در طلای سیاه

در حالی که خبرها حاکی از آن است که آمریکا در به راه انداختن تحریم نفتی و گازی علیه روسیه ناموفق بوده و تنها انگلیس به درخواست واشنگتن پاسخ مثبت داده است، روزنامه آمریکایی «وال استریت ژورنال» فاش کرد، «محمد بن سلمان» و «محمد بن زاید»، ولیعهدهای دو کشور عربستان و امارات که از متحدان قدیمی آمریکا در خاورمیانه هستند، حاضر به پاسخ تماس تلفنی «جو بایدن» نشده‌اند. ...

آیین وداع با پاسداران شهید مدافع حرم روز گذشته

در معراج شهدای تهران برگزار شد

معراجی‌ها

آیین وداع با پاسداران رشید مدافع حرم سرهنگ پاسدار احسان کرلایی‌پور و سرهنگ پاسدار مرتضی سعیدنژاد که در پی جنایت صبح روز دوشنبه رژیم صهیونیستی در حمله موشکی به درجه رفیع شهادت نایل آمدند، روز گذشته در معراج شهدای تهران برگزار شد. تشییع پیکر مطهر شهید کرلایی‌پور در شهر مقدس قم برگزار خواهد شد. پیکر این شهید مدافع حرم پس از طواف گرد ضریح مطهر حضرت فاطمه معصومه(س) و اقامه نماز در حرم مطهر تا گلزار شهدای علی بن جعفر(ع) تشییع خواهد شد. پیکر شهید سعیدی نژاد نیز در تهران تشییع و در بهشت زهرا(س) به خاک سپرده خواهد شد. حمله جنایتکارانه موشکی رژیم صهیونیستی به حومه شهر دمشق سوریه به شهادت دو نفر از پاسداران مدافع حرم منجر شد. سپاه پاسداران انقلاب اسلامی با اعلام این خبر در اطلاعیه‌ای تأکید کرد: «بی شک رژیم صهیونیستی تاوان این جنایت را خواهد داد.» انتشار موضع قاطع سپاه پاسداران بر تاوان گرفتن از رژیم صهیونیستی کافی بود تا لرزه بر خانه عنکبوتی صهیونیست‌ها بیندازد و ساعاتی بعد ارتش این رژیم از بیم پاسخ احتمالی ایران به این جنایت به حالت آماده‌باش درآمد.

ملاحظات در باره دولت پژوهی در ایران

دولت غربی به هویت انسان توجهی ندارد

روش‌شناسی

مؤلفه اول دولت پژوهی «روش‌شناسی» است. برخی موارد مانند معنا و چیستی دولت و یا مسائلی که آیا دولت نگاه از بالا به پایین به مردم دارد یا بالعکس، در ذیل این مبحث دنبال می‌شود. رویکردهای از بالا به پایین، دولت‌های مطلقه هستند. ادعای دولت‌های تازه شکل گرفته غربی این است که رویکردی از پایین به بالا دارند؛ قرارداد اجتماعی که در نظریات لاک و روسو مطرح شده، موقداً بیانگر نگاه از پایین به بالا هستند و این نگاه و این نوع اعمال قدرت را نوعی پیشرفت تلقی می‌کنند. در ایران تا قبل از پادشاهی رضا خان، نقش پادشاه بیشتر نظارت بود و در زمان رضاخان رویکرد از بالا به پایین شکل گرفت. آتاتورک، رضاخان و... رویکرد از بالا به پایین را در کشورهای مسلمانیه که مستعمره نبودند، شکل دادند. رویکرد از بالا به پایین، ادعا می‌کند که برای مردم و به نفع مردم است، حتی اگر مردم مخالف آن باشند باز هم دلسوز مردم است. لذا در مباحث روش‌شناسانه باید نوع نگاه از بالا به پایین با پایین به بالا بررسی و مشخص شود. علاوه بر این مثال مفهوم دولت-ملت سازی یا تقابلاً ملت-دولت‌سازی مورد بررسی قرار بگیرد.

به طور کلی روابط نگاه غالب این است که با شکل‌گیری دولت‌های مطلقه، نظام فئودالیت حذف شد و دولت مطلقه مدرن شکل گرفت؛ تا قبل از آن، اداره کشور با رابطه تعاملی سه‌گانه بین فئودال‌ها، پادشاه و کلیسا بود که بیشترین سهم از قدرت از آن فئودال‌ها بود. سپس با همکاری کلیسا و پادشاه، فئودال‌ها تضعیف شده، قدرت مطلقه‌ای به وجود آمده و کشورهای اروپایی از یکدیگر تفکیک شدند. در ایران نیز تا قبل از رضا خان، نقش پادشاه بیشتر نظارت بود و در زمان رضاخان رویکرد از بالا به پایین شکل گرفت.

رویکردهای بنیادین

دومین مؤلفه در مباحث دولت پژوهی «رویکردهای بنیادین» است. همان‌گونه که اشاره شد در غرب، چون حقوق، عرفی است لذا نوع نگاهی که به دولت و ملت وجود دارد نیز کاملاً عرفی است. هابز تئوریزه‌کننده نگاه از بالا به پایین در غرب است. اولین تئوری‌های دولت‌سازی توسط او مطرح شد. او مدعی شد که هر چه جوامع غربی پیشرفته‌تر شدند نگاه از پایین به بالا که ادعای اصلی اش، دموکراسی است غالب‌تر شده است. تقابلاً در نگاه فقهی، تفکیک حقوق خصوصی و عمومی مطرح می‌شود؛ ویژگی تفکیک دولت از مردم، مشخصه حقوق خصوصی و عمومی است و ادبیات غنی‌ای

سجاد چیت فروش
عضو هیات علمی دانشگاه

دولت پژوهی یا مطالعات دولت یکی از شاخه‌های مهم مطالعاتی در حوزه علوم سیاسی است که به شناخت ماهیت دولت و مسائل مرتبط با آن می‌پردازد. بررسی‌های انجام گرفته در باب دولت نشان می‌دهد که به صورت کلی، سه علم است که به موضوع دولت می‌پردازد؛ اولین و مهم‌ترین آنها جغرافیا و جغرافیای سیاسی است. جغرافیای سیاسی شعبه‌ای از جغرافیای انسانی است و همان‌طور که از نامش برمی‌آید یک دانش بین رشته‌ای است و با هر دو علم جغرافیا و سیاست ارتباط می‌یابد. دومین علم رشته روابط بین‌الملل بوده که سعی دارد تا نحوه ارتباط بین دولت‌ها را در سطح جهانی سنجیده و ارتباط آنها را در چهارچوب نظریات بین دولت‌ها بررسی کند. پس از رویه‌رو شدن با پیامدهای جنگ جهانی اول بسیاری از محققان، دانشمندان و به طور کلی‌تر بشریت به دنبال پیدا کردن ریشه‌های مشکلات و نحوه رفتار صحیح دولت‌ها در سطح جهانی بودند. بدین ترتیب رشته روابط بین‌الملل برای بررسی و یافتن دلایل رفتار دولت‌ها و مجامع بین‌المللی در عرصه جهانی به وجود آمده است و گذر سال‌ها زمان و اتفاقاتی همچون جنگ جهانی دوم جایگاه ویژه‌ای برای این رشته ایجاد کرده است. سومین علم، حقوق است. علم حقوق در شاخه سیاسی و عمومی خود، مباحث بنیادین را مورد بررسی قرار می‌دهد. در بستر اسلامی، این مباحث در علم فقه مطرح می‌شود و در فضای غرب مدرن، با علم حقوق و مباحث حقوقی صورت می‌گیرد. علت اهمیت بحث دولت این است که هر نوع تعامل و ارتباطی در درون یک کشور و یا با سایر کشورها، به صورت مستقیم و غیرمستقیم به دولت برمی‌گردد. لذا هر شخصی یا نهادی که در حوزه علوم اجتماعی تفکر می‌کند باید نسبت خودش با مفهوم دولت را مشخص سازد.

مؤلفه‌های دولت پژوهی

مبحث دولت پژوهی با چهار مؤلفه اصلی مطرح می‌شود که عبارتند از: روش‌شناسی، رویکردهای بنیادین، رویکردهای مقایسه‌ای و زمینه‌های تاریخی و اجتماعی. هر مطالعه دولت پژوهانه برای آنکه بتواند منسجم و چهارچوب‌مند باشد، باید به این چهار مؤلفه توجه داشته باشد و به مطالعه آنها بپردازد. در ادامه این مؤلفه‌ها توضیح داده خواهند شد.

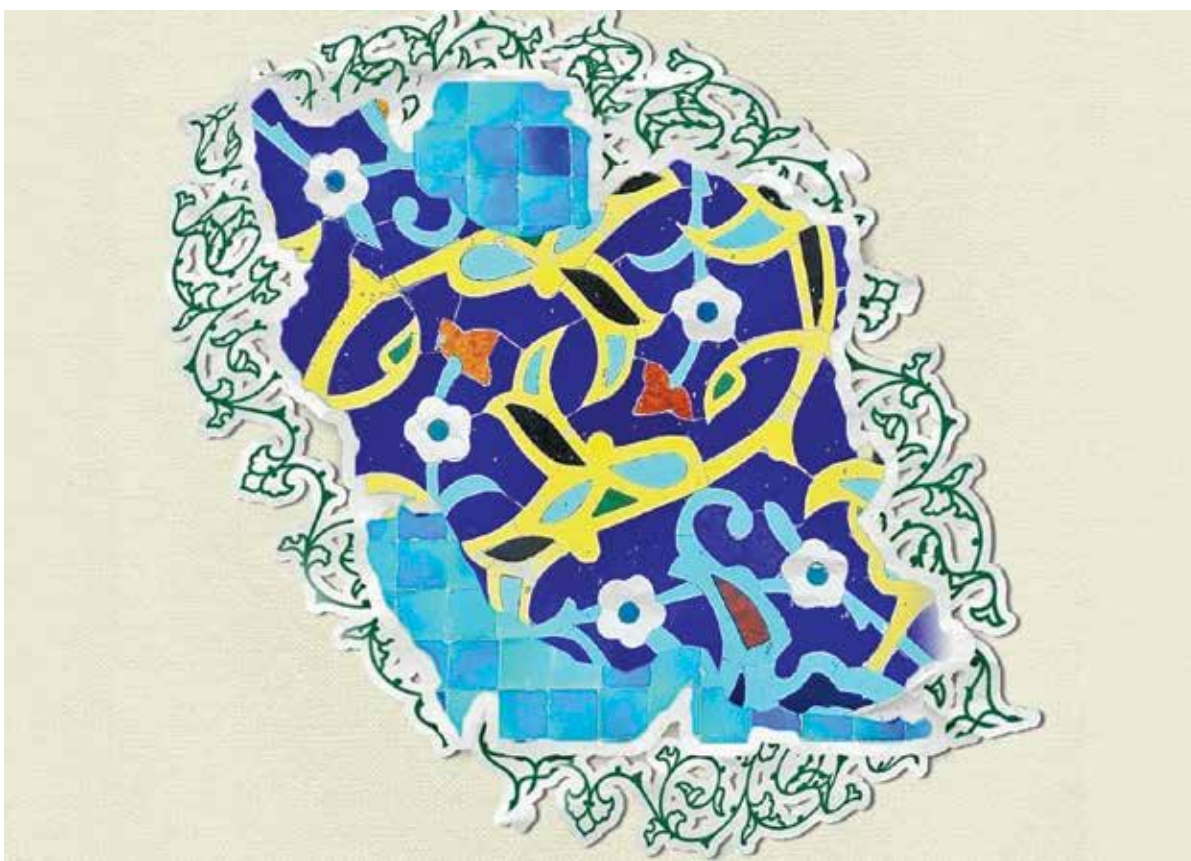
ماهیت انسان نمی‌تواند به فهم دقیق بنیادهای فلسفی موضوع کمک کند. در حقیقت این دو صفت، اصطلاحات روانشناسانه هستند و در مباحث فلسفی انسان شناسانه نمی‌توان به آنها استناد کرد. نحوه شکل‌گیری دولت نیز محل بحث است؛ با رویکرد اسلامی به دولت پژوهی باید به این پرسش فکر کرد که آیا در اولین حکومت بعد از پیامبر، تمام افرادهای جامعه برای انتخاب خلیفه شرکت کردند یا نوع نگاه کاملاً نخجگانی بوده است؟ مبحث شورا نیز از دل همین موضوع استخراج شد ولی شورایی که به عنوان دموکراسی در جهان عرب امروز رایج است بسیار متفاوت از این معنی دموکراسی است و این دو کلمه صرفاً ریشه مشترک دارند.

رویکردهای مقایسه‌ای

مؤلفه سوم در دولت پژوهی مقایسه کشورها از حیث نهادها و ساختارهای آنها با یکدیگر است که باید. حتماً با توجه به بسترهای شکل‌گیری شان انجام شود. در بحث‌های مقایسه‌ای (بین‌الملل)، نهادسازی اصل قرار می‌گیرد (بررسی اینکه چرا یک نهاد در یک کشور برجسته می‌شود و در کشور دیگری خیر). برای نمونه یکی از اشتباهاتی که در مباحث علمی اتفاق افتاده آن است که تفاوت‌های جدی بین ایران و کشورهای خلیج فارس را در نظر نمی‌گیرند و ایران را هم جزو خلیج فارس لحاظ می‌کنند و دارای ویژگی‌های مشترک بر می‌شمارند. در صورتی که در رویکرد مقایسه‌ای اصل بر این است که هر چقدر بتوانیم مقایسه را برجسته‌تر و قوی‌تر و با در نظر گرفتن شرایط اجتماعی و تاریخی آنها انجام دهیم.

زمینه‌های تاریخی و اجتماعی

مؤلفه چهارم برای بحث‌های دولت پژوهی، بررسی فضای تاریخی و اجتماعی است که می‌توان آن را مهم‌ترین مؤلفه دانست. در این مؤلفه هدف آن است که به بسترهای اجتماعی و سیر و شرایط تاریخی شکل‌گیری یک دولت توجه شود. این رویکرد شناخت بسیار خوبی از ماهیت دولت ارائه می‌دهد، با این پیشفرض که رویکردهای بنیادین خود به خود از فضای اجتماعی متأثر می‌شوند. برای مثال اگر مشروطه شکست نمی‌خورد خود به خود به جای فقه جمهوری اسلامی، فقه مشروطه مسلط می‌بود. این شرایط اجتماعی است که مشخص می‌کند که کدام رویکرد بنیادین روی کار بیاید به عبارتی جهت‌دهی اصلی دولت توسط شرایط اجتماعی و تاریخی اتفاق می‌افتد. این چهار رویکرد از یکدیگر جدا نیستند و برای پژوهش علمی و توضیحی باید تمام این رویکردها را لحاظ کرد.

ماهیت دولت و اینکه دولت برای چه تشکیل می‌شود نیز مساله دیگری است که باید مورد توجه قرار گیرد. برای نمونه هابز بیان می‌کند که دولت برای امنیت شکل می‌گیرد. سؤال دیگر این است که دولت چگونه شکل می‌گیرد که با تقسیم‌بندی رویکردهای از بالا به پایین و از پایین به بالا می‌توان به آن پاسخ داد. دولت در جامعه اسلامی مفهومی بالادستی دارد و کاملاً فقهی است و در جوامع غربی از فضای عرفانی داخل ایران بوده است. لذا در بحث دولت پژوهی در اسلام و ایران باید مسائل فقهی و فلسفی-عرفانی را مورد مطالعه و بحث جدی قرار داد. اینکه دولت جمهوری اسلامی در ایران، در یک بستر اجتماعی شکل گرفته را نباید فقط از منظر تاریخی بررسی کرد. حتی اگر پژوهش مشخصاً تاریخی - اجتماعی باشد، نباید نسبت به رویکردهای فلسفی، عرفانی، فقهی و... بی‌اعتنا باشد. یعنی حتماً توجه شود که مثلاً ظرفیت مسائل فقهی چگونه بوده که از دل آن، مسائل اجتماعی حاصل شده است.

در حوزه حقوقی که به صورت بنیادین به این مساله توجه کند دیده نمی‌شود. یکی دیگر از مسائل اصلی بنیادین، رویکردهای عرفانی و فلسفی است که بسیار حائز اهمیت است، یعنی کسی که می‌خواهد دولت پژوهی کند باید نسبت خودش را با این مساله روشن کند. به طور مثال، بسیاری از افراد معتقدند که دولتی که در جمهوری اسلامی ایران شکل گرفته، بیش از آن که متأثر از فضای حقوقی باشد، متأثر از فضای عرفانی داخل ایران بوده است. لذا در بحث دولت پژوهی در اسلام و ایران باید مسائل فقهی و فلسفی-عرفانی را مورد مطالعه و بحث جدی قرار داد. اینکه دولت جمهوری اسلامی در ایران، در یک بستر اجتماعی شکل گرفته را نباید فقط از منظر تاریخی بررسی کرد. حتی اگر پژوهش مشخصاً تاریخی - اجتماعی باشد، نباید نسبت به رویکردهای فلسفی، عرفانی، فقهی و... بی‌اعتنا باشد. یعنی حتماً توجه شود که مثلاً ظرفیت مسائل فقهی چگونه بوده که از دل آن، مسائل اجتماعی حاصل شده است.

کسی که می‌خواهد دولت پژوهی کند باید نسبت خودش را با فلسفه و عرفان روشن کند. به طور مثال، بسیاری از افراد معتقدند که دولتی که در جمهوری اسلامی ایران شکل گرفته، بیش از آن که متأثر از فضای حقوقی باشد، متأثر از فضای عرفانی داخل ایران بوده است. لذا در بحث دولت پژوهی در اسلام و ایران باید مسائل فقهی و فلسفی-عرفانی را مورد مطالعه و بحث جدی قرار داد